Мирољуб Радојковић
Бранимир Стојковић
Факултет политичких наука
Београд

UDK: 316.776
Прегледан научни рад
Примљен: 15. 05. 2004.

НОВИНАРИ КАО ПРОФЕСИОНАЛНА ГРУПА *

Рад истражује процес настајања и обликовања новинара као професионалне групе у модерном, информатичком друштву. Полазећи од класичног разликовања занимања и професије, анализа најпре доводи у питање дихотомност такве поделе и указује на постојање континуума. Потом се новинари одређују као професионална група која има неке одлике занимања и неке квалитете професије. Историјски гледано, новинарство је све до двадесетих година прошлог века било занимање у коме су се умећа стицала практичном обуком у редакцији – од најједноставнијих послова (редакцијски потрчко) до оних најсложенијих какво је писање коментара и уређивање новина.

За бављење новинарством није неопходна факултетска диплома. Тиме се новинари разликују од професија in stricto sensu у које је приступ условљен (не) поседовањем дипломе одговарајућег факултета. Оно што новинаре чини професијом јесте позивна, односно етичка димензија новнарства која је уређена одговарајућим професионалним кодексима који дефинишу квалитете доброг новинара. У тим професионалним кодексима се, уз остало, прописује обавеза чувања професионалне тајне и заштита извора информација. Реч је, ипак, о »зависној професији« јер новинари – за разлику од класичних слободних професија (адвокати или лекари) – са корисницима својих услуга (јавношћу) односе не успостављајују директно већ посредством медијских организација.

Кључне речи: новинари, професија, група, кодекс.

Функционална сложеност људског чиниоца сваког од подсистема савременог друштва процењује се на основу четири показатеља. Први показатељ је квантитет и квалитет знања које је неопходно да би се одређена улога унутар одређеног подсистема обављала. Други показатељ представља ниво формализовања процеса стицања знања у оквиру одговарајућих образовних институција. Трећи показатељ чини спремност институција – у којима раде они који су већ прошли процес формалног образовања – да омогуће стицање одговарајућих специфичних практичних знања уз професионално преусмеравање током каријере. Четврти показатељ јесте степен професионалне организованости и поштовања професионалне етике, садржане у кодексима које

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 1588 *Демократска трансформација политичког система и цивилног друштва у Србији* који финансира Министарство науке и заштите животне средине.

доносе одговарајућа удружења.

Ови показатељи су веома јасно изражени у информационо-комуникационом систему, који се на почетку трећег миленијума технолошки развија толико брзо да почиње да даје печат читавом друштву. Наиме, као што су у далекој прошлости постојала сакупљачка, а затим аграрна друштва, за којима су следила индустријска, а потом и постиндустријска, на цивилизацијском дневном реду сада је друштво у коме кључна производна снага постају информације. Оно се стога назива *информационим друштвом*, а основа његовог функционисања, или његова кичма управо је информационо-комуникациони систем.

Ради бољег разумевања самог информационо-комуникационог система потребно је идентификовати основне групе професионалаца које у њему делују, а настају као последица све веће поделе рада. Број ових стручњака био је већ у индустријском друштву толики да се са много разлога говорило о «индустрији свести». Ипак, сада се јасно издвајају три основне групе *професионалних комуникатора*, чије су улоге унутар информационо-комуникационог система суштински различите. Те три групе носилаца различитих послова функционално су упућене једна на другу, али су, истовремено, у значајној мери међусобно и супротстављене. До конфликта долази због природе послова које обављају, али и због разлика у етичким принципима којима се свака од тих група руководи у професионалној пракси.

У најважније професионалне групе унутар информационо-комуникационог система спадају, прво, *новинари* чија је основна улога прикупљање, прерада и објављивање информација. Другу групу чине стручњаци који се баве *оглашавањем* (advertising) и који посредством информационо-комуникационог система повезују економски подсистем (произвођаче роба и услуга) друштва са потрошачима. Унутар те групе посебна подврста су професионалци који се баве *односима с јавношћу* (public relations). Њихова улога састоји се у успостављању ефективне комуникације помоћу медија између њихових клијената који припадају различитим друштвеним подсистемима (економском, политичком, културном) и јавности. Трећу групу чине *истраживачи* који изучавају медије масовног комуницирања и њихово деловање на аудиторијум. Класичном аудиторијуму, означеном као масовна публика, у савременим условима се као предмет истраживања, придодаје растући број корисника Интернета који, додуше, само делом својих сервиса обавља улогу средства масовне комуникације. По другим могућностима Интернет је ближи телекомуникацијама, односно интерактивном, групном и интреперсоналном комуницирању (Džons, 2001: 35-44).

Да би се схватила природа и све већа сложеност улога људског чиниоца унутар информационо-комуникационог система, важно је – како је то у социологији већ уобичајено – подсетити се на разлику између појмова *занимање* (occupation) и *професија*. Занимање се дефинише, пре свега, у економским категоријама – као обављање неког посла у циљу зараде. Занимање

обично (изузетак су физички послови које обављају НКВ радници) претпоставља извештајан ниво умећа, односно стручну квалификацију. За разлику, дакле, од занимања које се утемељује пре свега економски, професија се утемељује и етички. Она се у начелу не обавља *ради* новца већ да би се оствариле неке друге вредности или опште добро (здравље код лекара, правда код правника, итд). То Мек Ајвер и Пејџ (MacIver and Page, 1967: 479) називају културном димензијом или вокацијом професије. По тој вредносној димензији, професија се разликује од занимања за које је најважнији критеријум да посао буде ваљано обављен да би био плаћен – и ништа више. То не значи да је професионални рад бесплатан. И он је, као занимање, извор средстава за живот, али то није једина његова сврха.

Новинари

Новинари се најчешће дефинишу као професионална група, а не као професија у пуном смислу те речи. Новинарство је познато и као “мека професија” за разлику од “тврдих” какве су лекарска, фармацеутска, правничка или инжењерска. То значи да лекар, правник или инжењер који то жели може, после одговарајуће обуке у редакцији током које стиче неопходна практична умећа, да буде новинар, али обнута није могуће. Историјски гледано, све до средине XX века обука за рад новинара је свуда у свету била ствар редакцијске праксе. Починјало се као редакцијски потрчко (цопубоу), да би се с временом напредовало да сложенијих и важнијих послова, укључујући и оне уредничке. При томе, крајем XIX века у Француској, Немачкој и САД, универзитети уводе прве курсеве за новинаре. Али, тек после Другог светског рата – и то најпре у САД а затим и широм Европе – почиње нагло да се шири читав систем високошколских установа за образовање новинара. Томе је, у великој мери, допринело јачање електронских медија. Они су овај посао учинили сложенијим, а истовремено су повећали тражњу за новинарима који познају нове медије и имају одговарајуће персоналне способности за рад у њима. Електронски медији захтевају, поред неопходних професионалних, и одговарајуће гласовне (радио) и визуелне (телевизија) одлике, што представља филтер (ограничавајући чинилац) при професионалној селекцији за рад у електронским медијима. (Ruellan, 1997)

Насупрот описаном тренду, постоје и теоретичари који су сматрали да професионализација новинарства није неопходна, нити је чак пожељна. “Олен је доказивао да новинарство не би требало да постане професија јер обухвата право на изражавање мишљења које не би смела да монополизује нека институција (тј. новинарство). Критичка улога медија може да захтева да се делује на ризичан, па чак и на неодговоран начин (како би то могла да дефинише власт)). Према мишљењу Солоског, професионализација представља мач са две оштрице и води ка подржавању постојећег поретка.” (Mc Quail, 2003: 117). Новинари су познати и као «отворена» професија која нуж-

но не захтева ни претходно формално образовање, ни одговарајућу диплому: «Дефиниција је таутолошка: новинар је онај ко обавља своју главну делатност у штампаним или електронским медијима. Прецизније речено, новинарима се сматрају они који раде за медије, а који, без обзира на средства и технике изражавања, задовољавају следећа три критеријума: конципирање и остваривање неког интелектуалног продукта, повезаност тог рада с информисањем и усмереност на актуелна догађања.» (Korní, 1999: 17).

Код професионалне групе новинара не постоји строго одређени ниво и врста образовања као неопходан, *законом прописан* услов за обављање послова, већ се веома високо вреднује практично искуство. У другим професијама, пак, врста и ниво образовања су унапред одређени (на пример, медицински факултет за лекара), као и провера знања (стручни испит) – и тек после тога могуће је самостално стицати практично искуство. Отуда постоје изрази као “надрилекар” и “дрвени адвокат” у односу са медицином и правом, који указују пре свега на отсуство дипломе, а тек потом и неодговарајућу, “лаичку” праксу. У новинарству нема речи са таквим, погрдним значењем: нема “надриновинара”, већ само више или мање добрих односно, лоших новинара. Једна од одлика праве професије јесте и то да после високошколског образовања следи обавезан стаж у одговарајућим институцијама (болница, суд) током кога се остварује професионална социјализација, односно «уживљавање» у професију. Тек потом се полаже одговарајући испит пред комисијом коју чине угледни чланови професије – и после тога је могућа самостална професионална пракса (нпр, бављење адвокатуром). Популарна дефиниција новинара као “универзалног незналице” указује на представу о експерту чије је знање у првом реду инструментално, а не садржинско. То је професионална група која је овладава преваходно модусом *како* (информисати о нечему што има јавни значај), а тек затим и са *шта*. Углавном, новинар нема темељна знања “изнутра” ни о једној посебној области. (Отуда је тачна изрека: “Није страшно ако новинар нешто не зна, страшно је ако не зна ко то зна.”) Уколико неко од новинара ипак поседује стручна знања, није их стекао студирајући новинарство, већ као неко ко се претходно образовао за неку другу професију – на пример, правник који ради као новинар у судској хроници неких новина. (Зато, студенти на Смеру за комуникологију и новинарство Факултета политичких наука, током образовања стичу, поред новинарских, професионална знања политиколога. Они отуда баш у информисању о политици имају упоредну предност у односу на припаднике других професионалних група који се опредељују за бављење новинарством, и поготово у односу на оне који уопште нису студирали.)

У расправама о новинарима у употреби је и термин “зависна професија” (Soloski, 1993). Њиме се, за разлику од слободних – означавају професије које се обављају у оквиру профитно оријентисаних организација, а ту је викационо-аутономна димензија професије потиснута у корист профитно-хетерономне. У овакве професије се убрајају инжењери, економисти и новинари

(али и лекари који, на пример, раде на продаји лекова за рачун неке фармацеутске компаније или правници у служби неке привредне корпорације). Ако је одлика слободних, за разлику од зависних, професија то што се не обављају у оквиру (профитно оријентисаних) организација, већ самостално, може се поставити питање да ли су барем новинари слободњаци (*free-lancers*) сегмент слободне професије унутар новинарства. Одговор би био негативан, јер ни овакви новинари не нуде своје текстове директно крајњем кориснику (како је то случај са лекарима и адвокатима и њиховим пацијентима, односно клијентима), већ анонимном аудиторијуму, и то најчешће посредством профитно оријентисане медијске организације.

Остаје отворено питање да ли се новинарство може сматрати чак и зависном професијом, будући да не задовољава услов да је могу обављати само они који су дипломирали на факултету који образује будуће припаднике искључиво те професије. А управо је то карактеристика економиста и инжењера који се школују на економском, односно техничким факултетима и нико осим њих нема право на звање дипл. ек, или дипл. инж. Факултетско образовање није неопходно (већ само веома пожељно) да би се било новинар. Управо то Ендрју Бојд наглашава, бавећи се, у првом реду, новинарима у електронским медијима: “Диплома се тражи и при упису на новинарске курсеве, јер није довољно само искуство у овом послу. Поседовање дипломе је готово увек добра полазна тачка у каснијем усавршавању” (Bojd, 2002: 30).

Важи обрнута релација. Сви они који заврше студије новинарства не траже посао само у медијима и не раде једино као новинари. Знатан број дипломаца упошљава се у рекламним агенцијама, бави се односима с јавношћу, запошљава у издавачким предузећима и на другим сличним пословима. Овако широк оперативни профил особа које су завршиле студије новинарства постоји захваљујући поседовању умећа која укључују извештавање и писање новинских чланака, уређивање, наступање на радију и телевизији, агенцијско новинарство, као и односе с јавношћу и маркетинг. Томе могу да се додају и предмети, као што су социологија, психологија, комунологија, методологија друштвених истраживања, који им обезбеђују базична знања из друштвених наука.

Да сумирамо: новинарство и професију не треба изједначавати. Ламбет систематизује шест карактеристика професије на следећи начин: она је занимање са пуним радним временом; она је одређени “позив”; има формалну организацију и стандарде за улазак у њу; мора да служи друштву и да поседује етички кодекс; захтева специјалистичко знање и обуку; потребно је да буде аутономна. По његовом мишљењу, а према датим критеријумима, новинарство није професија (Lambeth, 1998).

Новинари ипак задовољавају два битна услова којим се дефинише професија. То је, најпре, инсистирање на професионализму, тј. понашању и раду који за основу имају етички кодекс. Њега прописују, а поштовање, односно кршење санкционишу – сталешке организације новинара. Новинари такође

испуњавају и критеријум алтруизма – тј. раде у интересу заједнице – што је други од нужних квалитета професије према Ламбетовом ставу. Новинари су заправо персонализован и специјализован орган (око, уво, језик и пре свега истраживачки «нос») у служби јавности, који анализира, обрађује и припрема за објављивање све оно за шта се може претпоставити да је – као предмет расправе – у интересу те исте јавности.

Солоски сматра да професионализам, схваћен као самоограничавање слободе у раду новинара на основу усвојених професионалних норми, има још једну веома значајну улогу. Он је истовремено ефикасан и економичан инструмент којим послодавци (медијске организације) контролишу запослене на новинарским пословима. Други, спољни начин контроле новинара јесте уређивачка и издавачка *информативна политика* медијских кућа, којом оне дефинишу циљеве које желе да постигну. Тако је стварно понашање новинара приликом обављања посла резултанта утицаја првог и другог чиниоца – професионализма (изнутра) и информативне политике (споља). Да поновимо већ наведену оцену Солоског, професионализација новинарства доводи до тога да оно делује увек више на страни поретка и статуса кво. Тако долази до диференцијације новинара у три групе. Прву и најбројнију чине они који одговарају представи коју, у просеку, имају о самим себи. То је *маинстреам* новинара. По Лоримеру: “Главнину новинара чине идеалисти. Себе виде као неуморне трагаче који теже истини, посвећене чињеницама и публици. Међутим, њихова слика идеалног читаоца или гледаоца више личи на идеализованог, рационалног него на просечног грађанина... Испод и изнад овог стандарда могу се идентификовати две подгрупе новинара. Једни се здушно поистовећују са интересима власника медија и бизниса... Друга група се поистовећује са ширим скупом друштвених и јавних интереса... Ова група је склона да претера у тумачењу, селекцији информација, каткад и теоретисању, чак и да запостави динамику нужну за саму причу. Такви новинари своју улогу виде у томе да раскринкавају доминантне идеје и тумачења друштва или друштвених сектора који фаворизују доминантне, моћне и повлашћене, било на левом или десном крају политичког спектра” (Lorimer, 1998: 151-52).

Професионализам, као матрица контроле новинара, битан је због тога што је процес прикупљања, обраде и публиковања информација по својој природи веома динамичан, па његово успешно обављање не би било могуће у бирократски организованој медијској кући. Бирократска организација, наиме, претпоставља: 1. правила која предвиђају све ситуације у којима би се припадник организације (новинар) могао наћи 2. сложени систем обуке бирократа (новинара) да би се понашали у складу са тим правилима. Овакав начин организовања захтева доста времена и постојање обавезне формалне контроле. Насупрот томе, сложено и непредвидљиво окружење – какво је оно у коме делују медији, пре захтева неформалну и флексибилну структуру организације – и томе примерену контролу ангажованих актера.

Ово је аргумент у корист професионализма и њему примереног начина самоконтроле новинара која је позната и као *професионална дискреција*, односно понашање које је пре свега ограничено правилима професије, а не спољном контролом. То понашање је довољно предвидљиво да се може извести из правила професије, а истовремено и довољно флексибилно да омогући успешан и компетентан рад у веома променљивим околностима. Разумевању друштвеног и професионалног положаја новинара доприносе концепт *хабитуса* и концепт *поља*. Њих је у социологију увео Пјер Бурдије (Burdije, 2000) успешно их применивши, најпре, на објашњење деловања тако разнородних институција као што су породица у Кабилији (Алжир) и универзитет или наука у Француској. Касније је њихову употребу демонстрирао и на примеру медија, посебно француске телевизије.

Хабитус је, према Бурдијеу, настао као начин деловања групног и сагледавања стварности, која представља социјално окружење професије. Важна одлика хабитуса јесте то што он временом постаје “друга природа” професионалца, који у складу са њим и поступа, без много промишљања и свесног одлучивања – јер, управо “тако треба”. Хабитус новинара одређују две међусобно повезане целине: прво, она практично-занатска коју чини читав репертоар техника, умећа и знања; и друго, она вредносно-етичка која у себи садржи однос према објективности, јавном интересу и јавности, власницима медија и колегама новинарима (на оси конкуренција – солидарност). Хабитус подразумева не само познавање већ и уважавање правила игре типичних за поље новинарства, као и специфичан осећај нелагодности (у односу према себи) и одбацивања (према другима) ако су та правила прекршена.

Хабитус се често материјализује тако што се поједини предмети повезују са одређеном професијом претварајући се у њена спољна обележја или идентификаторе. Лекари, на пример, постају неодвојиви од белих мантила (и стетоскопа којим се унутар поља здравства разликују од медицинског особља са средњом спремом), док правници у многим земљама из истих разлога носе тоге и перике. Новинари свој хабитус “оспољавају” на начин који је у складу са медијем за који раде. Старији идентификатори, новинарске бележнице, замењени су репортерским мини-касетофонима, да би њих почели да смењују дигитални рекордери и камере, као професионална опрема и обележје новинара.

Други начин афирмације хабитуса неке професије настаје стварањем *културних хероја*, личности које својом професионалном каријером и постигнућима служе као узор колегама. Да би се појачали узор, помажу стручне (новинарске) публикације и часописи, фестивали и догађаји пригодног којих се новинарима додељују награде и друга признања. Добитници неког новинарског признања тако играју улогу културног хероја своје професионалне групе. Свака редакција, заправо, у свом саставу има такве “легенде”, али неки од њих

у жи

ујуће допринео професионализацији америчког новинарства. Да би осигурао афирмацију новинарства као професије, основао је фондацију чијим је новцем покренут Новинарски факултет Колумбијског универзитета. Такође, установио је Пулицерову награду, која се од 1917. додељује за изванредна постигнућа у више новинарских жанрова.

Структурисање поља новинарства зависи од односа снага између учесника (појединаца или институција) укључених у дистрибуцију професионалног капитала који је специфичан за њих. Реч је увек о сукобу у коме једна страна настоји да очува, а друга да доведе у питање и разори професионални капитал. Битна је, при том, чињеница да је тај капитал специфичан и важи само унутар одређеног поља, док је за друга поља ирелевантан. Према Бурдијеу, у овом односу дословце важи она класична изрека: “Обућару, не просуђуј даље од ципела”. Он је свој став демонстрирао на примеру Пјера Кардена, који је несумњиви ауторитет у области високе моде, али не и на пољу ликовне уметности. Због тога се и последњи међу академским сликарима сматра легитимном припадником поља ликовне уметности. Том мода не припада, или је на самој његовој маргини као “примењена” уметност или уметнички занат, који је ближи кројачима него сликарима.

На сличан начин се поље књижевности односи према пољу новинарства. То је на упечатљив начин показао шпански филозоф Хозе Ортега и Гасет при процени књижевника који раде као новинари: “У Француској, у земљи у којој су писци некада били најцењенији, они данас морају да пишу за новине да би преживели. При том, сарадња са новинама је нека врста бирократизације интелигенције: новине су опсесивно усмерене на масу читалаца и немају друге него да пусте да их она прожме до краја њиховог бића, њиховог начина осећања и мишљења, тако да писац бива прикљештен текућим проблемима који занимају људе, као и оним што они о томе мисле и од тога очекују.” (Ortega i Gaset, 2003: 183) Новинари се сматрају “примењеним уметницима” речи, иако је извесно да нема чврсте границе између једног и другог поља, већ је пре реч о “сивој зони”. Искорак према књижевности чине новинарски жанрови попут колумни, фељтона, уметничких приказа и критика. Сврставање у књижевност, односно новинарство зависи од професионалног хабитуса оног ко их пише. Такође, ауторска права се различито посматрају у ова два поља. У књижевности и другим областима уметничког стваралаштва она су јасно индивидуализована и добро заштићена. На пољу новинарства, она се обично приписују медијским организацијама и много су слабије заштићена правним нормама. Кодексом новинарске етике, пак, плагијат није дозвољен.

Поље новинарства је микро-космос који има властите законитости. Оно је аутономно конституисано, те се не може разумети на основу увида у чиниоце који су у односу на њега спољашњи. Бурдије не сматра хомогеним

ни само поље новинарства, већ анализира дистрибуцију моћи између појединих његових сектора (штампе, радија и ТВ), као и односе моћи, односно доминације и субординације унутар сваког од њих.

Тако се у телевизијском сегменту медијског поља успостављају конкурентски односи између великих, националних и локалних ТВ станица, које програмски и економски све више зависе од првих. Унутар поља новинарства се одређује релативни значај једног гласила – како за то поље, тако и за јавност у целини. Дешава се, наиме, да поједино гласило уопште не промени уређивачку политику, садржај и изглед, али промене (покретање, гашење или суштинске промене уређивачке политике) других гласила, која делују унутар истог поља, битно измене његов релативни значај и улогу. Покретање новог дневног листа, на пример, битно утиче на положај, али и на прилагођавање свих већ постојећих дневних новина у једној земљи.

Телевизија је посебно моћан медиј посредством кога коруптивни механизми – који су одувек деловали унутар поља новинарства – добијају на значају. Они суштински доводе у питање не само аутономију новинара већ и правила игре далеко ширег интелектуалног поља. Логика коју пољу интелектуалне продукције намеће тржишно оријентисана телевизија суштински укида – у стварности никада досегнут – нормативни идеал интелектуалне аутономије. Бурдије одређује ту аутономију као ситуацију у којој и аутори и корисници једног интелектуалног продукта (чланка, студије) припадају истој групи. Они су колеге – на начин на који су то, на пример, математичари и научници у природним наукама – чије научне резултате критикују, усвајају и допуњују они који су образовањем и квалитетом свог научног постигнућа и сами способни да до њих дођу.

Императив што веће гледаности објективно води ка хомогенизацији програмских садржаја телевизије, док трка за ексклузивностима, које повећавају гледаност, завршава парадоксом: све телевизије извештавају о истим догађајима на подједнак начин.”У ствари, дешава се континуиран, систематски и предвидљив процес селекције, којим се контролише обим и унутрашњи баланс информација које се односе на свет и репрезентују га. Овај начин управљања медијима је сасвим другачији од цензуре, јер је селекција прерогатива уредника. Он обично није намерно усмерен у корист или против било којег становишта или тачке гледишта, мада у целини посматрано фаворизује неке изворе информација и погледе на свет на штету других.” (Mc Quail, 2003: 236) Тако се један од разлога за приватизацију државних електронских медија показао контрапродуктивним свуда где је проведен процес дерегулације: уместо повећања диверзитета медијских садржаја под утицајем тржишта, добијена је њихова увећана униформност по доминантној формули сензационализма и садржаја “ниског укуса” који привлаче најшири аудиторијум. Ни остали медији нису поштеђени те (само)убилачке трке с тим што, али се тежња за ексклузивним разликовањем код њих окончава у истовременом

[illegible]

[illegible]

аја (извештавањем у коме се дуготрајни догађаји кондезују у форме које трају у минутима или секундама), сада се иде на обогаћивање аспеката са којих се догађај посматра, отварањем »линкова« ка додатним подацима и другим догађајима. У онлајн новинарству, новинар истражује виртуелну стварност. Тако његова активност постаје све више посао (занимање), а све мање професија. У стручним часописима на пољу новинарства (као што је *Columbia Journalism Review*, на пример) све ћеће се објављују жалбе новинара да им посао постаје незанимљив, статичан, рутински. Уместо да се иде на догађај, сада се за компјутер и претражује шта би могло са њим да буде повезано, да би се отворио линк према другим релевантним изворима информација. Онлајн новинаре на послу обузима досада. Раније је свако изразито способан за писање помишљао да се опроба у новинарству. У информатичком друштву, сваки изразито компјутерски писмен појединац има оправдан разлог да себе види као новинара. Мења се и раније описани хабитус новинарства. Посленици овог заната не морају више да буду на јавној сцени,

да се сусрећу са људима који имају шта да кажу, коментаришу, саопште пред њиховим камерама и рикордерима. Посао се може обавити путем и-мејла, слике и тонски записи се могу слати и примати у дигиталном облику, новинар све више зависи од интерактивности за својим компјутером.

Скицирана промена, која још није у фокусу пажње, јер је испод површине свакодневице, води ка питању: да ли је појава мултимедија (Интернета) крај новинарства као заната и какве-такве (меке) професије? На први поглед, одговор би требало да буде позитиван. Међутим, као такав био би преурањен и можда нетачан. Појава информативног благостања, права информативна мећава, која засипа људе прикључене на информационе магистрале, стазе и богазе, има ипак и своје недостатке. Један од најважнијих је откриће да обиљу информација, којима се лако приступа и којима се лако додаје сопствени прилог у »мрежи свих мрежа«, недостаје потврда *веродостојности*. Идентитет пошиљалаца информација уопште није сигуран, без обзира на то како се они потписују испод својих информација и сторија. Тешко је проверити да ли аутори заиста јесу оно за шта се у електронској комуникацији издају. Такође, ствар је слободног уверења да ли ће се, и у коликој мери, веровати подацима и аргументима које је неко упутио Интернетом. О озбиљној ствари може писати и највећи стручњак, али и обичан лаик, што машине за претраживање не могу да открију. »Други фактор који би могао да заочи – неки кажу чак и да уништи – Интернет јесте презасићеност, која је проишлагом из његовог властитога успеха. Број корисника расте таквом брзином да дистрибутери Интернет услуга имају много потешкоћа да у одговарајућој сразмери повећају своје комуникационе капацитете. Зато је корисницима приступ Интернету све тежи. Пошто на Интернету није гарантован икакав квалитет сервиса, он ризикује да се деградира до те мере да се развије негативан ефекат рекла-казала, који би могао да проузрокује одбијање корисника од мреже.« (Iris, 1999: 84) Време потребно да се додје до битних информација и да се отребе оне које су »смеће« знатно се продужава. Све ове тешкоће могу да реafirмишу класичну улогу новинара као гејткпера и медија као институције која својим именом даје потврду истинитости информација, а својим избором предлаже релевантан »дневни ред« пажњи јавности. »Чињеница је да су неки начини употребе Интернета постали слични другим типовима публикавања. Ово се односи на рекламу, понуду услуга за продају, понуду вести и података, музике, видеа, и забаве. Сви они имају идентификован извор и морају да заслуже поверење потенцијалне и стварне публике. Морају да покажу да су аутентични и такође одговорни уколико уопште желе да буду коришћени и да постигну намеравање ефекте...Такав професионализам, који већ постоји, у великој мери је позајмљен из других поља, као што су новинарство, адвертајзинг и трговина.« (Mc Quail, 2003: 334) Без медија и новинара човек се може, дакле, лако загубити у информативној мећави. Стога, не би требало прерано отписивати ову групу експерата из круга важних чинилаца у обликовању и усмеравању јавног комуницирања.

ЛИТЕРАТУРА

- Bojd, E. (2002) *Novinarstvo u elektronskim medijima*, Clio, Beograd.
- Burdije, P. (2000) *Narcisovo ogledalo*, Clio, Beograd.
- Džons, S. (2001) *Virtuelna kultura*, Biblioteka XX vek, Beograd.
- Iris, A. (1999) *Informacione Magistrale*, Clio, Beograd.
- Korni D. (1999) *ETIKA informisanja*, Clio, Beograd.
- Lambeth, E.B. (1998) *Commited Journalism: An Ethic For The Proffesion*, Indiana Univeristy Press.
- Lorimer, R. (1998) *Masovne komunikacije – komparativni uvod*, Clio, Beograd.
- MacIver R.M. and Page C.H, (1967) *Society – An introductory analysis*, MacMillan, London.
- MC Quail, (2003) *D. Media Accountability And Freedom Of Publication*, Oxford University Press, Oxford.
- Ortega i Gaset, H. (2003) “ Liberalne profesije”, u *Evropa i ideja nacije*, Artist, Beograd.
- Ruellan, D. “Groupe professionel et marché de travail de journalisme” *Reseaux – Communication, Technologie, Société*, Janvier-fevrier, 1997, no 81.Shudson,
- M. und J. Curran and M. Gurevitch (eds), (1993) *Mass Media And Society*, Arnold, London.
- Soloski, Dž. “Novinarski profesionalizam: mehanizmi kontrole”, u *Gledišta*, br 1-6, 1993.

Miroljub Radojković
Branimir Stojković
Faculty of Political
Sciences
Belgrade

S u m m a r y

JOURNALISTS AS A PROFESSIONAL GROUP

This paper examines process of making and establishing of journalists as professional group in modern, informational society. Having in mind classical sociological difference between occupation and profession, this analysis examines such sharp dichotomy and suggests continuum and journalist as group having characteristics of both instead.

Historically, journalists used to begin their occupational life as copyboys and learned their skill during everyday practice in editorial offices. So, it is not necessary to have university degree to be a journalist even now. This is a crucial distinction from profession *stricto sensu* such as physician and jurist deserving suitable academic degree. But journalists have one essential quality of such professions. The most important is vocational ground comprised in ethical codex of professional associations of journalists containing paragraphs of professional secret and protection of source of information. In spite of this quality journalists are not liberal but dependent professional group – they are not able to establish direct communication with their public but only by means of private or public media corporations.

Key words: journalists, profession, communication, ethical codex, media.